

Vydává Ministerstvo financí České republiky ve spolupráci s Českou národní bankou ve vydavatelství *Economia*, a. s., Praha

© Ministerstvo financí ČR

Adresa redakce: Vínohradská 49
120 74 Praha 2

Telefon: 253 018 nebo 2110, linka 361
Fax: 253 728

Vedoucí redaktor: Ing. Ivan Kočárník, CSc.

Publishers: Ministry of Finance of the Czech Republic in Cooperation with Czech National Bank in Publishing House *Economia*, Prague

© Ministry of Finance of the Czech Republic

Editor's Office: Vínohradská 49
120 74 Prague 2
Czech Republic

Editor in Chief: Ivan Kočárník

OBSAH

Dagmar HANZLOVÁ: Ocenění startovních podmínek zprivatizovaných podniků ve zpracovatelském průmyslu ČR — 2. část . . .	329
Miloš PICK: Standardní strategie ekonomické transformace v nestandardních podmínkách ČSFR	342
Miloslav KONEČNÝ: Podpora inovačních center — výhodná investice regionů a štátu	367

Finance a úvěr v zahraničí

Jan FRAIT: „Černý podzim“ v ERM	368
Petr ZAHRADNÍK: Evropská unifikace: kde vzít zdroj poučení?	379

In memoriam:

Doc. ing. Vladimír Novotný (23. 4. 1929—12. 6. 1993)	387
--	-----

Přehled-Survey

Basic Information About Former Czechoslovakia (anglicky)	389
Tabulky (anglicky): CSFR: Development of Official and Parallel Exchange Rate CSK/USD	390
CSFR: Development of Official and Parallel Exchange Rate CSK/DEM	390
CSFR: Foreign Exchange Position Towards Abroad — convertible currencies	391
CSFR: Foreign Exchange Position Towards Abroad — non-convertible currencies	392

CONTENTS

Dagmar HANZLOVÁ: Appreciation of the Starting Conditions of the Privatised Enterprises in the Manufacturing Industry of the Czech Republic — 2nd Part	329
Miloš PICK: Standard Strategy of the Economic Transformation Under the Non-standard Conditions of CSFR	342
Miloslav KONEČNÝ: Support of Innovation Centres — Advantageous Investment of Regions and the State	367

Finance and Credit Abroad

Jan FRAIT: "Black Fall" in the ERM	368
Petr ZAHRADNÍK: European Unification: Where to get Lessons?	379

In memoriam:

Vladimír Novotný (23. 4. 1929—12. 6. 1993)	387
---	-----

Survey

Basic Information About Former Czechoslovakia (in English)	389
Tables (in English): CSFR: Development of Official and Parallel Exchange Rate CSK/USD	390
CSFR: Development of Official and Parallel Exchange Rate CSK/DEM	390
CSFR: Foreign Exchange Position Towards Abroad — convertible currencies	391
CSFR: Foreign Exchange Position Towards Abroad — non-convertible currencies	392

Redakční rada: dr. Ivan Angelis, doc. ing. Aleš Bulíř, MSc., CSc., ing. Petr Dvořák, ing. Miroslav Hrnčíř, DrSc., doc. ing. Kamil Janáček, CSc., ing. Miroslav Kerouš, ing. Ivan Kočárník, CSc., ing. Václav Kupka, CSc., ing. Tomáš Ježek, CSc., ing. Jiří Pospíšil, CSc., Vladimír Rudlovčák, CSc., ing. Pavel Štěpánek, CSc., prof. Jan Švejnár, ing. Jan Vít, prof. ing. Karol Vlachynský, CSc.

Evropská unifikace: kde vzít zdroj poučení?

Petr ZAHRADNÍK*

Integrace Evropy by neměla být pouze integrací Evropského společenství. Skutečná integrace by měla obsahovat přirozený proces propojování Evropy celé. Přibližně tak, jak to v době před předsednictvím Británie ES v druhé polovině roku 1992 navrhoval premiér John Major či bývalý prezident EBRD Jacques Attali. Takto je nutné pohlížet na současné snahy oficiálních struktur ES, zejména Komise ES. Je zcela nepochybné, že ohromný přínos dosavadních snah o užší součinnost spočívá v likvidaci nepředstavitelného množství technických a fyzických překážek — většinou zcela nelogických.

Otázkou však je, zda pro hladký průběh tohoto procesu je Evropa již nyní připravena odstraňovat *výsostné znaky národních států*. A je toto odstraňování vůbec nutné? Výsostných znaků není mnoho (měna a devizový kurz; politická svrchovanost a zodpovědnost), jsou však klíčové důležité.

Tyto klíčové atributy nelze v žádném případě směšovat s uvedenými technickými a fyzickými bariérami. Jen je nutné si uvědomit, že čím je míra odstraňování technických a fyzických bariér větší, tím větší zátěži jsou vystaveny také klíčové atributy.

V tomto příspěvku se zaměříme na výčet klíčových atributů a problémů s nimi spojených, a to z hlediska připravenosti zemí ES tyto aspekty vzájemně sladit, z hlediska politiky oficiálních struktur ES — občas výstižně označované jako regulovaná deregulace — i z pohledu jistého inspiračního vzoru německého sjednocení. Jednoznačně přitom musíme ocenit pozitiva dosavadní integrace, která spočívají v odstranění technických a fyzických bariér. Rozlišit musíme přinejmenším diskutabilní účinky nynější integrace měnových a politických struktur a systémů.

Maastrichtská dohoda stanoví strategii a časový plán pro měnovou unii ES. Je založena na gradualistické filozofii zprávy Delorova výboru. Kroky k dosažení měnové unie jsou podmíněny konvergencí míry inflace, úrokových sazeb a rozpočtových indikátorů zemí ES. (Bliže viz např. [Zahradník 1992]). Bylo by žádoucí, aby tato kritéria působila jako pojistný mechanismus, protože skutečná udržitelnost jednotné fiskální politiky v podmínkách jednotného trhu je neznámou veličinou, která se jen obtížně předvídá.

* Ing. Petr Zahradník, v současné době na studijním pobytu u Světové banky ve Washingtonu a člen výzkumného týmu (k problematice ES) na Katolické univerzitě v Lovani

Redakce příspěvek obdržela 19. 3. 1993, korektura provedena v červenci 93.

Fiskální konvergence

1. Pro vstup do „výběrové skupiny“ zemí, které tvoří hospodářskou a měnovou unii, je nutné splnit dvě fiskální kritéria:

- celkové čisté vládní výpůjčky v daném roce musejí být menší než 3 % HDP;
- celková hrubá nominální zadluženost vlády musí být menší než 60 % HDP.

Variabilita těchto kritérií mezi členskými zeměmi ES je v současnosti značná. Pouze Lucembursko tuto podmínku splňuje již nyní. Minimálně tři země — Řecko, Itálie a Belgie — nemají v blízké budoucnosti nejmenší šanci tohoto cíle dosáhnout. Bylo by to však bolestné i pro země s daleko menšími problémy s fiskální politikou — např. pro Nizozemí.

2. Stanovené hladiny deficitu a dluhu jsou určeny bez hlubšího teoretického či praktického odůvodnění. Zdá se, že snáze dosažitelné by mohlo být kritérium celkového dluhu; avšak tříprocentní norma pro poměr deficit : HDP je nyní nesplnitelná (Česká republika by jí však v současnosti více méně vyhovovala!). Navíc ani skutečné průměrné minulé chování promítnuté do budoucnosti oprávněnost tohoto kritéria nepotvrzuje. Současně je tímto kritériem zásadně zužován prostor pro fiskální politiku státu, a to tím, že nelze brát v úvahu ani ta nejlukvidnější aktiva.

3. Kritéria jsou převážně hodnocena jako asymetrická, prohlubující jednostranné vlivy. První kritérium svádí k zavádění automatických stabilizátorů „nastavených“ na hodnotu deficitu menší než 3 % HDP, což je spojeno s nutně negativním dopadem na sociální politiku — minimálně v krátkém období.

4. Kriticky je hodnocen i ten fakt, že Maastrichtská dohoda neobsahuje v této souvislosti žádnou pasáž, která by se týkala vzájemného vztahu společné měnové politiky a fiskálních kritérií konvergence.

5. Fiskální normy by byly v průměru za ES splnitelné, pokud by do doby jejich předpokládaného splnění (rok 1997, resp. 1999) ES jako celek vykázalo stabilní roční růst HDP minimálně 5 % a kdyby navíc každá členská země po toto období uskutečňovala *svoji individuální fiskální politiku*, která by odrážela její specifika, rozdílná od specifik zemí jiných (rozdílné růstové potenciály, rozdílné míry inflace). Tímto postupem by však:

- a) nedocházelo ke sjednocení finančních politik,
- b) bylo vytvořeno klima nejistoty do budoucna.

6. V rámci uvedených kritérií nejsou navrženy stropy v absolutních výších (jako prevence pro vlády s nedostatečnou finanční disciplínou, které pak mohou v podmínkách přípravy na společnou měnu monetizovat své rozpočtové deficity). Není tedy brán ohled na případné poškozené, tj. zejména občany a věřitelské banky — jak vlastní, tak v celém ES — , a to zejména v zemích se silnou měnovou disciplínou.

Závěr č. 1: Řada členských států bude muset, pokud chce splnit daná kritéria, drasticky „zeštíhlit“ své veřejné výdaje. Dosavadní fiskální kritéria jsou oddělena od trendu k měnové unifikaci. Měnové sjednocení je ve srovnání s vyčíslitelnými přínosy relativně nákladné. V případě preference vytvoření podmínek pro ekonomický růst mohou v současnosti zejména malé země ztratit jak schopnost řídit současně vlastní antiinflační politiku (nechtějí-li pocítit silné sociální tlaky), tak i schopnost plnit měnová konvergenční kritéria. Rozšířen je názor, že plnění fiskálních kritérií v souladu s kritérii měnovými by vedlo k obtížím, které nejsou nutné — k prohloubení deflačního vývoje (jež brání jak očekávanému

oživení růstu prakticky v celých ES, tak implicitně i podmínce pro splnění fiskálního konvergenčního kritéria) ES jako celku, se silným antisociálním vlivem a rovněž s velmi omezenými možnostmi již zmíněného očekávaného oživení.

Konvergence měř inflace

Mezi konvergenčními pravidly je i pravidlo, které stanoví, že míry inflace pro kandidáty vstupu do měnové unie nesmějí přesáhnout o více než 1,5 % průměr tří členských zemí ES s nejnižší inflací.

Zjevný úspěch v dosažení pravidla pro inflaci v ES jako celku v průběhu 80. i 90. let ve srovnání s ostatními zeměmi OECD je nyní zakrýván stále odlišnějším cenovým vývojem v jednotlivých zemích, s řádově rozdílnou mírou inflace. Hlavním zdrojem těchto divergencí pravděpodobně nejsou ani tak rozdíly v produktivitě, jako spíše rozdílná inflační očekávání a priority národních měnových autorit. Ve fixovaném kurzovém systému, v němž dohled nad inflací mají národní centrální banky, ovlivňují jejich přístupy setrvalost výsledných rozdílů ve sledovaných měrách inflace a inflačních očekáváních, přičemž je konzervován současný stav.

Existuje navíc i historická paralela: srovnání fixního kurzového režimu EMS po roce 1987 vykazuje velmi podobné divergence v národních cenových indexech jako brettonwoodský systém v 60. letech, jenž udržitelný nebyl. Pokud tedy přetrvává sklon některých zemí EMS k růstu cen, vytváří se silný permanentní devalvační tlak, s nutností soustavného znovuuspořádávání poměrů v ERM (čtyřikrát v období září 1992—únor 1993) nebo zavádění přechodných či trvalejších devizových regulačních omezení (Španělsko, Irsko, Portugalsko). K tomu je nutné přičíst závěry spojené s chronickými a do jisté míry protichůdnými problémy fiskální konvergence. Pro neslučitelnost cílů by musel být jeden z nich odložen, resp. zůstal by nenaplněn. Tím by byl i okamžik pro předpokládanou jednotnou měnovou politiku ES adekvátně posunut.

Z tohoto hlediska může vypadat jako tautologie či paradox, že vstupním kritériem pro Evropskou měnovou unii je v podstatě takový stupeň konvergence národních cenových hladin, který by měl být jedním z výsledných efektů plné měnové unie (ve které společná měna a společná centrální banka stanovují zodpovědnost a disciplínu nutnou pro dosažení tohoto kritéria).

Závěr č. 2: *Je na první pohled zřejmé, že míry inflace v jednotlivých zemích ES jsou řádově rozdílné. Filozofie čtyř ekonomických svobod doprovázená fixním kurzovým mechanismem tento stav dále konzervuje.*

Často zmiňovaným postupem, jímž lze plnění tohoto kritéria obejít, je zavedení jednotného měnového prostředí. V této souvislosti se poukazuje na to, že kdyby tento krok měl povahu jakési „měnové reformy“ (neboť úplného měnového souladu mezi členskými zeměmi ES lze dosáhnout těžko), striktní požadavek inflační konvergence by bylo možné zmírnit.

Režim devizových kurzů

Oficiální kurzová strategie pro dosažení Evropské měnové unie (EMU) velmi silně spoléhá na „utahování“ nynějšího EMS jako přípravné fáze. Tento přístup

se opírá o víru, že udržování *fixních devizových kurzů* určuje důvěryhodnost závazků členských vlád k EMU. Možnost určitých limitovaných změn uvnitř EMS má dopady na inflační očekávání na soukromých trzích. Tak mohou být stmelovány (ale i fixovány) existující inflační rozdíly a zvyšována pravděpodobnost dalších přeskupení v čase. Zesílená kurzová vazba navíc omezuje pružnost měnové politiky, její odezvu na specifické šoky dané země, a zesiluje nutnost reagovat v regionech ostatních — a to méně efektivně než v podmínkách flexibilních či v podmínkách plné měnové unie.

Tento stav přechodu lze efektivně překonat:

1. faktickou nezávislostí centrálních bank v členských státech ES;
2. tím, že se centrální banky zaváží k politice koordinace a odpovědnosti za přechod k EMU, nikoliv však setrváváním na fixním kurzovém systému, ale naopak prosazením silné vnější a vnitřní měnové disciplíny v podmínkách kurzové flexibility;
3. země, jež spojují svou cestu k EMU z nejrůznějších důvodů (rozdílných např. v případě Belgie a Francie) s těsnou kurzovou vazbou vůči jiné měně, mohou ovšem v této politice pokračovat s podmínkou zcela dobrovolného připojení. Z tohoto připojení nevyplývá žádný závazek pro další členské země intervenovat a působit ve stanoveném kurzovém rozpětí (zdá se, že tato flexibilní strategie je atraktivnější a mnohem lépe odráží realitu).

Pro nalezení vhodného kurzového systému či alespoň k testování hypotézy mohou sloužit bohaté zkušenosti s jeho uspořádáním za uplynulých 100 let. Uspořádání kurzového systému ve zmíněném období se vždy pohybovalo mezi *opatrností a volností působení*. Klasický zlatý standard byl přerušen první světovou válkou a poté odmítnut v době mimořádné ekonomické a finanční nestability. Nahrazen byl politikou „ožebračování vlastního souseda“ a další nestabilitou. Fixní kurzy byly znovuustaveny po druhé světové válce, ale zhroutily se v souvislosti s vietnamskou válkou a ropným šokem. Poté se pojetí kurzové politiky v Evropě a v ostatním světě začíná zásadně odlišovat.

Závěr č. 3: *Lze říci, že v současnosti se mimo Evropu preferuje přístup „volného působení“, kdežto v Evropě — a to nejen uvnitř, ale i vně ES — se více preferuje „opatrnost“. V zájmu měnové součinnosti by bylo žádoucí zesílit flexibilitu a volné působení a současně zavázat centrální banky, případně vlády (v případě Británie), k tužší měnové disciplíně.*

Německá zkušenost

Německo přináší zkušenost ve dvou oblastech:

- a) jako teritorium, na němž se v menším měřítku řeší námi sledovaný praktický problém sjednocení, v tomto případě navíc v podmínkách jednoho národa,
- b) jako země, která je v současnosti skutečným vůdcem ES a jejíž vnitřní model měnového uspořádání — zejména funkce a struktura centrální banky (Bundesbank) a její politika — slouží do značné míry jako vzor pro evropské měnové uspořádání.

Dosavadní výsledek sjednocení Německa je možné shrnout takto:

1. Sentiment německé ekonomické, měnové a sociální unie pomínil (což je vážným poučením pro evropskou euforii, možná předběžné varování v malém).

2. Náklady sjednocení byly většinou politiků, kteří se na tomto procesu podíleli, nedoceny; přibližně vyčíslit skutečné náklady byla schopna pouze hrstka ekonomů.
3. Mzdy v celém Německu rostou po sjednocení rychleji než produktivita. Tento jev je spojen s ohromnými transfery ze západních spolkových zemí do východních (v roce 1992 asi 170 mld. DEM); od vzniku unie představovaly tyto transfery postupně 50—100 % východoněmeckého HDP.
4. Sjednocení je rovněž spojeno s mimořádným přesunem osob z chudších částí do bohatších a se zhoršením sociálních vztahů. Prioritním důvodem je spíše hrozba nezaměstnanosti než mzdová diferenciací. Odhaduje se, že k zajištění odpovídajícího hospodářského růstu a k vytvoření nových pracovních příležitostí je nutné investovat během příštích 10 let ročně asi 1 200 mld. DEM. Ovšem tlak na krátkodobý růst má za následek jev opačný — redukcí hodnoty firem a pokles míry investic.

Jako pozitivní se projevují investice do lidského kapitálu. Mzdová diferenciací by mohla být významným impulzem pro kapitálové transfery (nízké mzdové náklady), alespoň v krátkém období, a předpokladem pro dlouhodobý investiční rozmach. Jinak touto komparativní výhodou budou disponovat sousedé v Polsku a v České republice a země bývalé NDR přestanou být kapitálově atraktivní.

5. Oproti proklamovaným prohlášením, že sociální důsledky budou zmírňovány pomocí individuálně zaměřených subvencí, se ukazuje, jak těžké je odolat odborovým tlakům na plošná opatření s podstatně negativnějšími inflačními impulzy.
6. Měnová unifikace znamenala pro region bývalé NDR drtivé zhodnocení reálného devizového kurzu marky (v důsledku soustavného zhodnocování nominálního devizového kurzu marky a současného jednorázového zvýšení domácích cen) a současně kolaps poptávky po „východoněmeckém“ exportu.

Je nesporné, že v rámci (mnohočetnějšího) evropského sjednocování bude řešení těchto problémů ještě obtížnější. Německá zkušenost však může být poučením.

K německému řešení jako vzoru pro evropské měnové uspořádání můžeme uvést:

EMU má přinést významnou redukci transakčních nákladů a eliminovat rizikové prémie k devizovým kurzům. Jejím hlavním nákladem je ztráta nominální flexibility devizových kurzů jako prostředku jejich přizpůsobování změnám reálných devizových kurzů a vnějších ekonomických vztahů mezi členskými zeměmi vůbec a dále blíže nespecifikovatelná zátěž pro fiskální soustavu.

Pro srovnání s minulým vývojem je vzhledem k podstatně odlišným podmínkám odmítána paralela USA a Kanady. Pro srovnání jsou spíše doporučovány změny v reálných devizových kurzech ve spolkových zemích Německa (měřené rozdíly v pohybech jejich cenových indexů). Při porovnání tohoto vývoje za celou oblast Německa a dalších evropských zemí lze jít cestou vytipování vhodných kandidátů, tzv. evropského měnového jádra, a těch zemí, které by znamenaly v důsledku negativního kurzového a cenového vývoje (za posledních 20 let) zvýšené inflační riziko pro celou oblast ES.

Nejmenší standardní odchylky v ukazateli reálný efektivní devizový kurz jsou zaznamenány mezi samotnými německými spolkovými zeměmi. Jim nejbliže by pak byly Rakousko (jako dosavadní nečlen ES) a země Beneluxu. V dalších zemích — například ve Francii, v Británii, Itálii či Dánsku — jsou již odchylky značně vyšší.

Závěr č. 4: Vzorem evropské měnové disciplíny je jednoznačně Německo. Společná měnová oblast by byla životaschopná pro Německo, Rakousko a země Beneluxu (Švýcarsko, Švédsko a Norsko z důvodů jisté proevropské zdrženlivosti spíše vynechme). Vhodné by nebylo zahrnutí Francie, Itálie, Velké Británie, a ani Dánska (zcela nevhodné je pak začlenění Řecka, Španělska a Portugalska). Tyto zásadnější odchylky odrážejí jak rozdíly v prioritách měnové koordinace a síle měnové disciplíny, tak i asymetričnost dopadů reálných šoků během sledovaného období.

Předčasná měnová unie zahrnující všechny země ES by tedy byla vystavena riziku rozsáhlé regionální nerovnováhy, která by vyžadovala důkladný stabilizační mechanismus. Právě z těchto důvodů se favorizuje myšlenka dvou rychlostní Evropy (two-speed Europe); tak by totiž mělo být zformováno počáteční jádro, které by ostatní země mohly rozšířit, jakmile dosáhnou srovnatelné reálné kurzové variability.

Evropská integrace: globální význam a širší jednotného trhu

Vytvoření jednotného trhu ES probíhá ruku v ruce se širším pojetím evropské integrace. V současnosti zahrnuje tzv. evropský ekonomický prostor, sdružující spolu s ES i země EFTA (ESVO); v delším časovém horizontu by sem patřily i progresivně se transformující země střední a východní Evropy.

Potenciální efekty budoucího jednotného evropského teritoria jsou proto již nyní porovnávány s globálním světovým modelem otevřené ekonomiky, tvořeným spolu s Evropou dále i Severní Amerikou, jihovýchodní Asií a „zbytkem světa“. Současné jsou oceňovány „evropské“ možnosti v tomto porovnání obstat.

Předběžné odhady hovoří o pozitivních efektech evropské integrace v případě, že scénář konvergence bude hladce naplněn. Avšak její vliv na globální světový model otevřené ekonomiky bude ve srovnání s dneškem pouze marginální.

„Vnitroevropské“ efekty spočívají především v růstu blahobytu a v pozitivních strukturálních změnách směrem k vysoce kvalifikovaným ekonomickým sektorům a oborům. Jejich vliv by však neměl znamenat žádnou hrozbu, zejména pro USA a Japonsko. Tak by tomu bylo v případě hladkého konvergenčního postupu.

Uvědomme si však ony klíčové problémy v ES samotném a překážky spojené s integrací zemí EFTA a středo- a východoevropského teritoria do jednotné struktury. Z tohoto pohledu je vliv úsilí o jednotný trh v porovnání s globálním světovým řádem a jeho problémy ještě pomíjivější. Přesto však pro Evropu samotnou znamená klíčovou událost tohoto půlstoletí, byť spojenou s praktickými úskalími realizace této optimisticky vypadající vize.

Politické uspořádání

Jelikož proces evropského sjednocení neobsahuje pouze ekonomický aspekt, je nutné mezi jeho klíčové problémy zahrnout i s tím spojený problém politického řádu. Ten stále častěji nabývá konkrétnější podoby v otázce: Povede měnová unie v Evropě k federativnímu uspořádání? Tím je míněno zejména to, zda v tomto případě mohou jako pozitivní model pro evropskou politickou konvergenci posloužit Spojené státy.

Klíčová odpověď na tuto otázku neleží ani tak v obecných výhodách federativního či jiného státního uspořádání jako spíše v mentalitě obyvatel. Zdá se, že roz-

hodužícím prvkem je podstatně větší přizpůsobivost a mobilita myšlení a jednání Američanů ve srovnání s Evropany.

Evropské sjednocení předpokládá masovou mobilitu výrobních faktorů, která nemusí být v důsledku usedlosti a jisté pohodlnosti Evropanů využita. Současně je tento problém spojen se zažitým uspořádáním národního státu a národní hrdosti, před daleko mladším a méně zakořeněným evropanstvím. Tento faktor — jako v uzavřeném kruhu — dále posiluje odstředivé síly ve formě regulace, národní autonomie, národní fiskální a měnové politiky atd. Prerušeni tohoto kruhu směrem k evropanství by nesporně ovlivnilo ekonomickou i politickou tvář Evropy a reálnou důvěryhodnost zatím nepřiliš akceptovaného pojmu „evropský národ“.

Navrhované řešení tohoto rozporu je spojováno se stále rozšířenějším a uznávanějším principem *subsidiarity*, který navrhuje a prosazuje Velká Británie. Ten spočívá v provádění závazných politických rozhodnutí (a v odpovědnosti za ně) na *nejnižší možné* vhodné a akceptované úrovni (národní, regionální, místní) v závislosti na povaze rozhodnutí tak, aby toto rozhodnutí nemohlo podkopat dynamiku procesu evropského sjednocování.

Problémem však je, že definice principu subsidiarity je dosud vágní a připouští možnost paralelních výkladů. Sjednocování výkladu jeho významu (zejména mezi Londýnem a Bruselem) — i přes jistý pozitivní posun dosažený na birminghamském a edinburském summitu ES — není dosud ukončeno. Hlavní překážkou procesu sjednocení tohoto výkladu byla až dosud spíše pesimistická očekávání budoucího ekonomického vývoje a přetrvávající selhávání kurzového systému ERM, resp. důsledky z těchto jevů vyplývající.

Pokud výklad pojmu subsidiarity připomíná spíše politikum, není nic snazšího než místo provádění politických rozhodnutí a odpovědnosti za ně dosadit rozhodnutí měnová. To nám současně umožní i uzavřít kruh vrcholových problémů evropského sjednocovacího procesu.

* * *

Otázkou zůstává, zda prosazení pojmu „evropský národ“ v politické a měnové sféře by bylo ve prospěch Evropy samé — ve srovnání s nynější soutěží mezi svéprávními státy (většinou vzniklými na etnický národním principu) tvořícími dohromady evropský kontinent. To zůstává aktuální otázkou i pro nás — středně velkou (měřenou evropskýma očima) otevřenou ekonomiku, jež se snaží zařadit mezi tradiční vyspělá ekonomická a politická centra. Je tudíž naše místo pouze v rámci tvořících se — dosud nejasných a nepotvrzených — evropských struktur, nebo usilujeme o to, být pevným článkem globálního světového ekonomického a politického řádu?

LITERATURA

ATTALI, J.: Europe at Many Speeds. Financial Times, 14. 10. 1992

DE GRAUWE, P.: Economics of Monetary Integration, Oxford University Press 1992.

DERNBURG, T.F.: Global Macroeconomics. Harper and Row Publishers, Inc. 1989.

GROS, D. — THYGESEN, N.: European Monetary Integration, Longman Group Ltd. 1992.

KRUGMAN, P. — MILLER, M.: Exchange Rates Targets and Currency Bands, Cambridge University 1992.

ZAHRADNÍK, P.: K současnému vývoji ECU: Klima stability? Finance a úvěr 1992, č. 8 — čtvrtletní příloha č. 3.

European Unification: Where to Get Lessons?

Petr Zahradník, at present at the study stay at the World Bank, Washington, D.C., a member of a research group at the Catholic University in Leuven

On the basis of the proposal of the Maastricht Treaty, this article sets out to identify the main considerations and problems in the monetary and financial unification of the European Communities. A problem of this process consists in an evaluation of key elements of the unification as a whole.

The article (I) reviews general facts and considerations about the fiscal convergency, the inflation-rates convergency and the exchange-rate management, (II) discusses the problem of the German experience and model and the impact of the European integration on a global order. It (III) reviews also a political aspect and the concept of subsidiarity.